

ZPRÁVY SLUKO

vydáva

STUDIJNÍ A LIDOVÝCHOVNÝ ÚSTAV KRAJE OLOMOUCKÉHO
Krajské museum • Krajské výzkumné středisko • Krajská galerie •
Krajská hvězdárna • Přípravný výbor Krajské zoologické a Krajské
botanické zahrady • spolu s Krajskou výzkumnou komisí v Olomouci
Objednávky řiďte na SLUKO, Olomouc I, nám. Republiky 6, tel. 2731

Květen 1953

Čís. 24

Jubileum význačného spolupracovníka SLUKO

Dne 18. května t. r. se dožil padesáti let univ. prof. dr. Karel Zapletal, rodák z Velké Bíteše, význačný spolupracovník našeho ústavu v oborech geologických věd. Jubilant vykonal již v Olomouckém kraji jako spolupracovník našeho ústavu tolik objevné práce, že se sluší na okamžik zastaviti se při plnění daných úkolů a ohlédnout se zpět na dílo jubilantem započaté a jím a jeho žáky rozvíjené.

V chystaném Sborníku prací SLUKO přineseme obsáhlou bibliografii prací prof. Zapletala, z níž vysvitne rozsah a hloubka jeho zájmů o většinu geologických vědních oborů. Z toho i z dosavadního životního běhu jubilantova vyplývá i dvojí zaměření jeho prací: jednak přináší prof. Zapletal svými poznatky z četných průzkumů dřívějších i současných cenné připomínky místnímu hospodářství s nerostnými surovinami, jednak synteticky takto získané poznatky zpracovává a koncipuje všeobecně platné nálezy ze svých studií do teorií o geologickém vývoji celé střední Evropy. Na podkladě přesných petrografických analys dedukuje prof. Zapletal tektonický vývoj našich horských jednotek, při nichž vychází ze studia Českého masivu (komplexy hornin Českomoravské vysočiny a komplexy hornin jesenických), ze studia našich význačných úvalů, a dostává se až k studiu celé karpatské oblasti.

Tato obsáhlá tematika vyvěrá u jubilanta z poznání geologických poměrů moravských a z jejich nejpodrobnějšího studia. Je příkladem pro zakotvení vědecké práce v půdě vlasti i v propracování temat odtud vybraných tak, že naleznou uplatnění i na světovém fóru. Z tohoto hlediska vyšel jubilant, který tvrdou a poctivou prací dosáhl výsledků, jež přednesl i na mezinárodních kongresech geologických v Londýně a v Moskvě. A v těchto metodách vychovává jako vedoucí katedry geologie a geologie nafty na Masarykově universitě v Brně i své četné posluchače.

Studijní a lidovýchovný ústav s radostí přivítal prof. Zapletala mezi své odborné spolupracovníky, s radostí tím větší, že obdržel již brzy po svém vzniku badatelské výsledky Zapletalovy školy z oblasti Olomouckého kraje a mohl na jejich základě úspěšně zasáhnout v mnoha případech, diktovaných výstavbou a potřebou dokumentace pro správní činitele v kraji. A jako malý dárek k jubilantovým narozeninám, který pro chystaný Sborník prací SLUKO podal přehled geologie kraje, vydává nyní Krajská plánovací komise v úzké spolupráci s naším ústavem barevný podklad pro územní plánování v měřítku 1:200.000 — Zapletalovu Geologickou mapu Olomouckého kraje.

Z tohoto malého ohlédnutí po činnosti našeho význačného spolupracovníka při příležitosti jeho padesátin plynou i závěry pro plán činnosti další, v níž

nás jubilant plně podporuje. Těšíme se, že jeho příkladný vzor bude i na-
dále tak činorodě zasahovat do vědeckého života, jako tomu bylo dosud.

Dr Vladimír Strnad

Botanická sekce stálého sboru odborných poradců a spolupracovníků SLUKO

Do botanické sekce stálého sboru odborných poradců a spolupracovníků SLUKO, vytvořeného podle § 9 statutu SLUKO, se doposud přihlásili:

Pro obor systematiky nižších rostlin: doc. dr Bohuslav Fott (Praha), dr Jiří Müller (Brno), dr Josef Nádvořník (Praha), dr Zdeněk Pilous (Hostinné n. Lab.), dr Valentin Pospíšil (Brno), dr Miroslav Toman (Bratislava).

Pro obor systematiky vyšších rostlin: dr Anežka Hrabětová (Brno), prof. dr František Nábělek (Bratislava), prof. dr ing Alois Zlatník (Brno).

Pro obor mikrobiologie: prof. dr Jan Kabelík (Olomouc).

Pro geobotaniku, resp. rostl. sociologii: prof. dr František Nábělek (Bratislava), dr Valentin Pospíšil (Brno), dr Zdeněk Pilous (Hostinné n. Lab.), prof. dr ing Alois Zlatník (Brno).

Morfologie rostlinná: doc. dr Otto Mrkos (Olomouc), doc. dr František Slavoněvský (Brno).

Fysiologie rostlinná: doc. dr Otto Mrkos (Olomouc).

Pro obor fytopathologie: prof. dr Eduard Baudyš (Brno — přihl. pro cecidologii, viz Zprávy SLUKO č. 22), ing dr Vladimír Zacha (Brno).

Botanika užitá: a) léčivé rostliny dr Anežka Hrabětová (Brno), prof. dr Jan Kabelík (Olomouc); b) zemědělství ing dr Oldřich Konvička (Olomouc).

Pro otázky aplikací přírodních průzkumů do praxe: ing Miloslav Kopriva (Olomouc), ing František Sokol (Šumperk).

Krajská výzkumná komise

• SLUKO a všichni spolupracovníci ústavu blahopřejí soudr. Cyrilu Macháčkovi, předsedovi KPK a KVK, k jeho pracovním úspěchům, za něž obdržel Řád republiky. Soudruh Macháček ukazuje všem pracovníkům v průzkumu správnou cestu v budování socialismu v naší vlasti a ocenění jeho zásluh nejvyšším vyznamenáním je pro všechny pracovníky soustředěné kolem KVK i SLUKO pobídkou k dalšímu zintenzivnění pracovního úsilí pro blaho lidu.

• První schůze KVK, konané za předsednictví soudr. C. Macháčka dne 13. května t. r., se účastnila většina jejích členů. Po úvodním projevu nového předsedy, v němž byl zdůrazněn podíl výzkumníků na budovatelském úsilí v krajích, přednesl dr Z. Šprinc referát o činnosti v oboru průzkumu za poslední období a návrh plánu průzkumu na r. 1953, a dr Vl. Strnad podal přehled akcí, provedených v min. roce SLUKO. Schůze schválila oba referáty a doporučila KPK, aby i v letošním roce byl SLUKO pověřen provedením všech průzkumných akcí, plánovaných na r. 1953, a to svými vlastními silami a silami externími. Potom byl dohodnut postup při sestavování plánu na průzkumné akce v r. 1954 tak, aby byly zachyceny všechny akce, které budou probíhat na území Olomouckého kraje. Za tím účelem budou dotázány odborné referáty KNV na potřeby všech průzkumných akcí v kraji a zároveň budou požádána všechna vědecká pracoviště a zejména vysoké školy o sdělení námětů průzkumů, které by bylo vhodné provést v rámci Olomouckého kraje. Kraj. výzkumná komise se sejde, aby prodiskutovala metodu komplexních průzkumných akcí, jak je vloni provádělo Krajské středisko územního plánu na Rýmařovsku. KVK projednala rovněž otázku publikování výsledků průzkumných akcí a vzala na vědomí zprávu o tisku

geologické mapy Olomouckého kraje, vzniklé z prací prof. dr K. Zapletala v minulých letech, kterou vydává KPK jako důležitý podklad pro územní plánování a kterou redigoval SLUKO. KVK svolá poradou o problémech vodního díla v Hranickém krasu, na níž zaujme stanovisko k posudkům odborných znalců.

Tímto bohatým programem činnosti se budou zabývat členové KVK do její červnové schůze. Usnesení z porady bude zasláno členům (pokud se tak již nestalo) v nejkratší lhůtě.

Krajské museum

Odbor věd přírodních

• *Geologické a paleontologické oddělení* (dr Vlad. Strnad) vypracovalo elaborát o posouzení půd pro stavební účely v oblasti Olomouc-jih. Referent spolupracoval s Krajským střediskem územního plánu při řešení konkrétních otázek výstavby rekreační oblasti města Olomouce a při projekčních pracích na vysokoškolské čtvrti v Olomouci. Dále spolupracoval při řešení otázek koordinace těžby štěrků a písků pro stavební účely v zájmové oblasti olomoucké s požadavky územního plánu rekreačních zařízení. V rámci popularizační činnosti přenesl referent ve spolupráci s dr Vl. Panošem výstavu *Kras a jeskyně* do školní budovy v Javoříčku, kde ji instaloval klub lidových spolupracovníků n. p. Čedok — Severomoravský kras jako součást výstavy *Javoříčko*. Tato výstava bude otevřena po celou turistickou sezónu. Škola v Javoříčku se má v budoucnu stát musejním památníkem smutných javoříčských událostí z konce války a zároveň dokumentačním střediskem pro Javoříčský kras.

Paleontologické sbírky byly rozmnoženy dalším sběrem miocenních Pectinidů z oblasti Hranického krasu, sběrem ústřic a j. fosilií z miocénu u Slatinek a devonských korálů z Čelechovic.

• *Krasové oddělení* (dr Vlad. Strnad). Referent pokračuje ve výzkumech v Hranickém krasu. Pro získání přehledu zakreslil schematicky ZSZ stěnu hranické Propasti. Naše spolupracovníky bude zajímat, že n. p. Čedok — Severomoravský kras pracuje na prvním etapě zpřístupnění druhé největší propasti v českých krajích. Tím bude dosaženo většího pohodlí návštěvníků a zároveň zaručena ochrana přírodní rezervace, v jejímž středu je hranická Propast. — Správa kamenolomu na Sovinci, okr. Rýmařov, dodala oddělení další kostní nálezy, učiněné v měsíci květnu t. r.

• *Geografické oddělení* (dr J. Luner) vypracovalo spolu s techn. referátem KNV v Olomouci generelní projekt k dokončení stavby Krajské hvězdárny v Olomouci. — Referent zajistil organizačně cyklus populárně-vědeckých přednášek z oboru astronomie v rámci astronomické výstavy. Dále zpracoval mikroklimatický posudek ploch pro Výzkumný ústav zelinářský v Olomouci. — V rámci komplexního průzkumu okresů Bruntál a Jeseník sebral a zpracoval materiál o teplotních a větrných poměrech těchto okresů.

• *Botanické oddělení* (dr B. Šula). V rámci akcí, řízených Krajskou subkomisí pro sběr a pěstování léčivých rostlin spolupracoval referent při řešení organizačních opatření okresních subkomisí téhož oboru; dále navrhl text propagačního letáku o sběru léčivých rostlin v nejbližších dvou měsících. — Referent vedl několik exkursí, a to dvě odborné exkurse přímo v terénu, dvě exkurse zájemců-laiků jednak do skleníků městských sadů, jednak v botanické zahradě, a konečně podal výklad početné exkursi vojenské při její návštěvě musejních sbírek (přírodověd. oddělení) v budově SLUKO. — V současné době pracuje botanické oddělení na dílčích návrzích pro plánovanou zoologickou zahradu na Sv. Kopečku; jde o zavedení vhodných rostlinných porostů na určitých místech tak, aby rostlinný kryt vyhovoval všem požadavkům.

• *Zoologické oddělení* (dr V. Teyrovský). — V měsíci květnu pokračoval referent v základním faunistickém průzkumu okresů Kojetín a Šumperk

(viz 23. číslo těchto Zpráv). Předběžným laboratorním zpracováním sběrů z měsíce dubna (zatím jen všechny sběry z okresu Šumperk) bylo vytríděno téměř 300 vzorků. Práci v terénu je vyhrazeno vždy 7—8 dní v poslední třetině každého měsíce (s výjimkou pozorování ptačí fauny, jemuž se věnuje spolupracovník SLUKO MUDr. Jos. Pospíšil v okrese kojetínském i v kratších lhůtách, jak to vyžaduje potřeba úplnosti záznamu).

Odbor věd o společnosti

• *Zemědělské oddělení* (V. Burian). Zemědělsko-lesnický archiv ve Žďáru n. Sáz. připravuje ve spolupráci se SLUKO zemědělskou retrospektivní výstavu. Textový a obrazový materiál všeobecného rázu, dodaný zemědělským oddělením KMO, bude doplněn jihlavskými krajovými exponáty. — Krajské správě insemináčnických stanic v Olomouci byl poskytnut materiál o nových směrech v živočišné produkci; bude ho použito k expozici na krajské konferenci KSC 1953. — Dne 6. května se referent zúčastnil porady ječmenářské komise, svolané IX. referátem KNV, na které bylo pojednáno o výsledcích ječmenářské soutěže 1952 a přípravách na soutěž 1953. — V rámci patronátních závazků provedl kolaudaci nové historické instalace šumperského musea. Akce výzkumu hanáckých nářečí se zúčastnil vyplněním dotazníku, obsahujícího 70 skupin hláskoslovných a tvaroslovných jevů nářečí v obci Podbřežicích. Do „Práce“ dne 30. dubna 1953 přispěl materiálem o průběhu oslav 1. května 1890 v Prostějově. — Po skončené inventarisaci nejnovějších sběrů bylo v oddělení přikročeno k soupisu sbírek získaných záslužnou činností Vlasteneckého spolku musejního, k nimž náleží několik velmi cenných vročených exemplářů zemědělských strojů. Inventurní popisy jsou podle směrnic Svazu českých muzeí doplňovány kresbami, které zhotovuje kolektiv Ústavu výtvarné výchovy PU (dr R. Chadraha, R. Kuchař, V. Beránek). Koncem dubna byly sbírky rozmnoženy o řadu modelů (hanácko-bernský býk Drahoš, simensko-český býk Eufkrat, pincgavský a anglický plnokrevný hřebec, koza toggenburského plemene, luční brány, chmelářské drátěnky a nářadí) z kabinetů zrušených zemědělských škol v kraji Olomouckém.

• *Národopisné oddělení* (dr Jar. Kanyza). Bylo pokračováno ve sběru písní v jižní části Olomouckého kraje. Ke sběratelské práci se přihlásil posluchač ped. fak. Masarykovy university v Brně Jar. Dostalík, který bude sbírat písně od poloviny června na Litovelsku. — Ve sbírkách Jana Zbořila v Prostějově byl zjištěn lajdík, který je zachycen na obrázku Jos. Mánesa známém pod názvem „Hanák ve vydrovce“. Bude zachycen v připravovaném dokumentárním národopisném filmu, který pro nepřízeň počasí v květnu nebylo lze natočit. — Do sbírek byla získána z Břestu velmi cenná skopálkovská bílá halena. — Provádí se soupis tisků a šátků v kraji. — Připravuje se na podzim výstavka o lidovém umění na Hané, která se má uskutečnit v rámci vzpomínkové slavnosti k 70. výročí býv. Vlasteneckého musea v Olomouci, jehož přebohaté sbírky se staly součástí sbírek KMO. — Referent spolupracoval na výstavě J. V. Stalin a K. Gottwald a přednášel 12. 5. t. r. na školení členů KOD v Šumperku na thema Zdeněk Nejedlý a divadlo a v Litovli 26. 5. pro vedoucí místních rozhlasů na thema Jak psát pro rozhlas a Hudba v místních rozhlasech.

• *Vojenské oddělení* (V. Burian). V oddělení bylo pokračováno v přípravách k inventarisaci sbírek zbraní. Z Vojenského historického ústavu v Praze byl získán cyklus šesti map „Polní tažení a selské bouře 1618—1620“. Oddělení spolupracuje s museem ve Slavkově u Brna prostřednictvím svého experta F. I. Pražského - Slavkovského v soupisu památek na napoleonské války v kraji Olomouckém. Žádáme správy všech muzeí a archivů, kronikáře MNV a soukromé sběratele, aby nám zaslali seznamy všech hmotných památek, listinných a kronikářských záznamů, literatury a pod. s popisy, event. kresbami, fotografiemi a odlitky.

• *Oddělení uměleckého průmyslu* (dr J. Lakosil). Spolu s expertem dr L. Machytkou provádí referent výběr vhodných objektů pro připravovanou expozici porcelánu a uměleckých předmětů, která bude instalována v zámku v Náměšti na Hané. — Referent pořizuje nový inventární seznam a lístkový katalog uměleckých předmětů, uložených v depositáři musejní budovy v Purkrabské ulici v Olomouci.

• *Numismatické oddělení* (dr J. Lakosil). V současné době provádí ve sbírkách KMO soupis a identifikaci moravských a českých mincí náš expertní spolupracovník dr Fr. Křížek.

• *Oddělení pro dějiny dělnického hnutí* (A. Travěněc) instalovalo za spolupráce celého odboru věd o společnosti (dr Kanyza, Burian, dr Lakosil) výstavu *Stalin — Gottwald — mír*. Tato výstava je připravena jako putovní, pro okresní města a pro vojenské posádky, aby tak bylo umožněno co největšímu počtu občanů shlédnout dílo těchto dvou budovatelů socialismu a poznat jejich odkaz. — Referent přednášel v kurse pro vedoucí síly rekreačních táborů žactva I., II. a III. stupně na thema *Dělnické hnutí v Olomouckém kraji*.

• Prof. dr František Čáda dodal SLUKO — odboru věd o společnosti výbor z dosud málo známých nebo vůbec neznámých rukopisů Univerzitní knihovny v Olomouci, který nazval *Studijní materiál z rukopisů právnických a hospodářských*. Elaborát je součástí obdobného kritického soupisu v historických zemích a obsahuje komentáře a fotografické reprodukce 14 rukopisů:

1. Odhadní řád pro Moravu a jiné úřední a finančně-právní pomůcky (z poč. 18. stol.).
2. Řád mistrů puškařských se sbírkou návodů k výrobě zvl. výbušnin (17. stol.).
3. Spor měšťáka se sedlákem ve Sborníku t. zv. Hirschmetzlově (konec 17. stol.).
4. Český překlad horních práv kutnohorských a opisy listin o právech horních ze sborníku t. zv. Zlatníková (16. stol.).
5. Joachim Secula z Frýdku: Podrobné vypsání o nálezích rud, zlata, stříbra a drahokamů (1673).
6. Svazek různých politických, právních a hospodářských zpráv, zápisů a pojednání (18.—19. stol.).
7. Soupis poddanských a vrchnostenských mlýnů (asi z r. 1780).
8. Dominikální odhady všech 6 krajů v markrabství moravském (18. stol.).
9. Rektifikované výnosy lánů všech 6 krajů v markrabství moravském.
10. Hospodářské instrukce o hnojení pro panství náměšťské.
11. Josef Vobraska: Pojednání o nemocech ovcí, o ochranných prostředcích proti nemocem a jejich léčení (1805).
12. Josef Václav Postler: Vyjádření o účinku aboličního patentu robotního a o dělení panských dvorů mezi poddané (1784).
13. Josef Vobraska: Odpovědi na otázky předložené zemědělsko-hospodářskou společností o příčinách drahoty v zemědělství a vysvětlení těchto příčin (1806).
14. Josef Vobraska: Myšlenky o zvelebení zemědělského průmyslu (1807).

Rukopis, uložený ve SLUKO, je k dispozici badatelům v oboru hospodářských a právních dějin.

Krajská zoologická zahrada

• Zájem o budování Krajské zoologické zahrady v Olomouci-Sv. Kopečku projevil ve značné míře školy v nejbližších okresních městech, hlavně v Přerově a v Prostějově. Naši brigádníci upravují všechny tři plánované vodní nádrže, provádějí probírku ve smrkových porostech a osazují a vyrovnávají vloni nově vytvořené cesty na celém pozemku. Zoo navštívil opět doc. dr. K. Kostroň z Brna, který spolupracuje s projektantem v otázkách chovatelských a uplatňuje své zkušenosti se stavbou klecí a ubikací pro zvěř.

Dne 28. května t. r. si prohlédli postup prací v zoo zástupci MŠO soudr. K. Strnad a dr Jar. Paleček, kteří po vykonané prohlídce přislíbili budovatelům zoo větší odbornou a materiální pomoc, než jakou MŠO dosud

poskytovalo. Zvláštní zájem věnovali pracem na přeměně a doplnění porostů v zoo tak, aby tato přeměna se děla podle všech zásad plánovitého způsobu stálého zlepšování půdních podmínek v zoo. Za tím účelem budou vysláni další odborníci pro jednotlivé speciální otázky, kteří prostudují pozemek zoo a podají své připomínky k chystaným pracem. Porada vyzněla kladně a bude směrnicí i pro plán práce na rok 1954.

V neděli i ve všední dny je staveniště zoo cílem četných výletníků z Olomouce a okolí, kteří se zajímají o pokrok ve výstavbě své Krajské zoologické zahrady. Vážíme si každé odpracované hodiny brigádnických dobrovolných prací. Učiňme si heslem: při každém výletu alespoň dvě hodiny brigády v zoo!

Krajská galerie

• Do nově instalovaných interieurů v zámku v Náměšti na Hané byly dodány exponáty ze sbírek Krajské galerie; jsou připravovány další exponáty, které budou do náměšťského zámku převezeny po úpravě zbývajících místností.

Pro chystanou instalaci grafické sbírky pokračuje se v odborném čištění a paspartování grafických listů.

Dokončuje se soupis archiviálů býv. Klubu přátel umění v Olomouci.

Knihovna SLUKO

• V době od 21. IV. do 21. V. bylo v knihovně nově zainventováno 506 knih, je tedy k uvedenému datu zapsáno v inventáři celkem 9734 svazky. Z nově inventovaných knih bylo koupeno 16, darováno 6, ze zrušených hospodářských škol (Tršice) bylo ústavu přiděleno 370 knih a ze starých fondů bylo zainventováno 114 knih. Po jedné knize darovaly Polskie towarzystwo prehistoryczne a Polskie towarzystwo antropologiczne v Poznani, Universitet Marii Cúrie-Skłodowskiej v Lublině a nakladatelství Kniha v Praze. Dvě knihy daroval JNV v Plzni. Zkatalogisováno bylo v této době 580 knih, pro něž bylo napsáno 1728 katalogisačních lístků.

• *Bibliografie Olomouckého kraje*, o níž jsme referovali ve třetím čísle našich Zpráv KMO a KVK, je již zhruba hotova a je k dispozici spolupracovníkům našeho ústavu v ústavní knihovně. Na jejím stálém doplňování se pracuje. Bibliografie kraje ulehčuje práci zejména posluchačům Palackého university a všem, kdož pracují na území Olomouckého kraje v oboru výzkumu i dokumentace. Knihovník SLUKO rád usnadní začátečnickům vyhledávání literatury ze studovaného oboru ve služebních hodinách od 8 do 16 hod. denně s výjimkou soboty a neděle.

ROH

• Závodní skupina ROH SLUKO, která příslušela ke Svazu zaměstnanců školství a osvěty, byla přičleněna k Svazu zaměstnanců a studentů vysokých škol a vědeckých ústavů. Předseda ZR SLUKO zastával po dobu činnosti krajského přípravného výboru tohoto svazu funkci pokladníka. Na první krajské konferenci dne 21. května 1953 byli zvoleni členy krajského výboru dr V. Štrnad a J. Žák. — K letošnímu 1. květnu se zavázal referent pro zoologii prof. dr V. Teyrovský, že do konce r. 1953 napíše příspěvek k synthetickému obrazu fauny kojetínského okresu *Zvířena vod kojetínského okresu*.

Drobné zprávy

Tisková oprava. Prosíme čtenáře, aby si v úvodníku 23. čísla Zpráv SLUKO doplnili, že prvním známým olomouckým astronomem byl probošt Augustinus Moravicus (1467—1513) a na str. 2, ř. 19 opravili datum 1715 na 1785.